

THE INNOVATION OF STORIES

“CHURCH OF ST. SOPHIA”

BY ISMAIL KADARE

Xhevahire Topanicaⁱ

University of Prishtina, Kosovo

Abstract:

In this study we will describe and analyze the story "*The Church of St. Sophia*". The story tells us about the Ottoman invasion times which ordered that the best church in the world to be turned into a mosque, all this with the assignment of the architect Kaur. The church had a rare, unpredictable beauty, which shone in the sky. The architect named Kaur, who was in charge of this task, did not want its destruction and transformation, so he decided to betray the Sultan and his Emperor. But the architect was obliged to make such a transformation, not to ruin it, but to turn it from church to mosque, which was never done, because when the Sultan offered the famous pillar of the church, he presented with one great pain, illness, where symbolically the author gives it as a punishment for the malevolent man of the church. When Kadare published this tale in 1994, in Tirana, he described the Ottoman period portraying it as dominated by the two different cultures, by the Christian and Muslim different religious beliefs, and by the Albanian speaking population divided by their orientations, one towards Asia and Islam and the other, towards Europe.

Keywords: Ismail Kadare, innovation, story, Church of St. Sophia, Church, mosque the Ottoman Empire, sultan, Kaur

Abstrakt:

Në këtë studim do të përshkruajmë dhe analizojmë tregimin “Kisha e Shën Sofisë”. Tregimi në fjalë na lë të kuptojmë se autori na rrëfen për njërin nga kohërat e pushtimit të Perandorisë Osmane, ku kjo e fundit jep urdhër që kishën më të mirë në botë që ta shndërrojnë në xhami. Me këtë detyrë e ngarkojnë arkitektin me emrin Kauri. Kisha

---

ⁱ Correspondence: email xhevahiremilaku@yahoo.com

kishte një bukuri të rrallë, e paparashikueshme, e cila shndriste në qiell! Arkitekti me emrin Kauri, i cili ishte i ngarkuar me këtë detyrë, nuk e dëshironte shkatërrimin dhe shndërrimin e saj, andaj ai vendosi ta tradhton Sulltanin dhe Perandorin e tij. Por, arkitekti ishte i detyruar ta bënte një shndërrim të tillë, jo ta rrëronte, por ta shndërronte nga kisha në xhami, gjë e cila nuk u bë kurrë, sepse në momentin kur Sulltani ju ofrua shtyllës së famshme të kishës, atij ju paraqit një dhimbje e madhe, e ligshiti, ku në mënyrë simbolike autori e jep si dënim për njeriun keqdashës të kishës. Nga koherenca kur Kadare e ka botuar këtë tregim, më 1994, në Tiranë, e përshkruan kohën e kaluar duke na rrëfyer për dy kultura, për dy besime fetare atë të krishtere dhe atë myslimane, por edhe popullsia shqipfolëse e ndarë në dyshë më disa të orientuar drejt Azisë e islamizmit, e të tjerat drejt Evropës.

Fjalët kryesore: Ismail Kadare, Risimtari, tregim, kisha, xhamia, "Kisha e Shën Sofisë", besimi, krishterimi, myslimanizmi, Perandoria Osmane, Sulltani, Kauri

Të flasësh për një nga autorët, studiues që ka bërë emër tashmë ndërkombëtarisht në gjithë botën e penës, pothuajse që nga krijimet e para të fillimit të viteve 60-ta është padyshim një privilegj i madh, për mua dhe mendoj për gjitha ata që vlerësojnë dijen e tij, në mbarë botën dhe në veçanti nderi i veçantë i takon gjithë popullin shqiptar.

Autor i shumë veprave, në gjuhën shqipe por edhe i përkthyer në shumë gjuhë të huaja, për shumë vite me radhë, duke mos lënë për t'i ikur asgjë shqiptare, është padyshim gjeniali i letrës kreative shqiptare Ismail Kadare.

Ismail Kadare ka bërë një kthesë nga miti në realitet, shkrimtari që bëri dhe zhvilloi histori nga prehistoria, pa rënë në kundërtënie me vetveten dhe gjykimet moderne. Ky është autori i shumë veprave në poezi e prozë, laurat i shumë çmimeve kombëtare e ndërkombëtare. Poezia, proza apo tregimet e autorit në fjalë janë krijim imagjinate i sfidave të mëdha të popullit shqiptar. Kadare ka krijuar më tepër për mitet, legendat, të shkuarën por edhe për të ardhmen, me një fjalë apo fjali, atij nuk i ka shpëtuar asgjë që është shqiptare dhe me interes për ta shkruar.

Koncepti i krijimtarisë së Kadaresë në fillim ishte për të kaluarën e popullit shqiptar, rezistencën heroike të Skënderbeut, por edhe periudhën e asaj kohe, pastaj kontrasti i krijimtarisë së tij është përshkrimi i luftës Nacionalclirimtare dhe më vonë edhe krijimtarisë moderne dhe postmoderne.

Ai shkroi poezi, prozë, novela por edhe tregime me të cilat e pasuruan krijimtarinë letrare shqipe.

Tregimet e autorit janë të pasura më tematika të ndryshme dhe mjaft më interes së studiuar. Gjatë studimit analizues, krahasues dhe hulumtues të **tregimeve të Ismail Kadaresë** është dëshmuar pesha dhe rëndësia e tyre në përgjithësi dhe në veçanti të tregimeve të krijuara dhe botuara nga Ismail Kadare. Tregimi është një nga zhanret letrare që ka pasur një shtrirje të gjerë dhe njëherazi një rëndësi të madhe për letërsinë në përgjithësi dhe në veçanti për letërsinë shqipe, i cili është dëshmuar nga autorët vendor dhe ndërkombëtar se është një zhanër mjaft me interes për ta pasuruar dhe zhvilluar letërsinë. Studiuesit e letërsisë shqipe që kanë shkruar dhe publikuar tregime janë të shumtë, mirëpo Kadare ka dhënë një kontribut shumë të rëndësishëm për këtë zhanër letrar. Ndër tregimet që mund t'i veçojmë nga autori, por që i kemi studiuar dhe analizuar edhe ne janë: **Perandori, Nudo, Treni dimëror i linjës së largët, I vetmuari, Fatkeqësia nga Suzana. Që të mbetet diçka nga Ana, Provokacioni, Ikja e shtërgut, Sjellësi i fatkeqësisë, Baladë për vdekjen e J.G,** dhe njërin nga tregimet që e kemi përzgjedhur për temë analizues është: "Kisha e Shën Sofisë".

Tregimi në fjalë na lë të kuptojmë se autori na rrëfen për njërin nga kohërat e pushtimit të Perandorisë Osmane, ku kjo e fundit jep urdhër që kishën më të mirë në botë ta shndërrojnë në xhami. Meqenëse, zot i tregimit në shumicën e rasteve është mrekullia, të ky tregim koha e zhvillimit të ngjarjeve është e orientuar më tepër kah e shkuara dhe e ardhmja, sepse në këto kohë shpaloset edhe më mirë fantazia krijuese e shkrimtarit, ku përmes tregimit "Kisha e Shën Sofisë, shpreh frymëzimin lirik. Këtu shihet qartë se autori për mes protagonistit kryesor të tregimit të quajtur me emrin arkitekt Kauri, mbanë gjallë kishën, e përmes saj edhe fenë krishtere duke prekur, kështu në zemër e çdo besimtari të kësaj feje.

Tregimi në fjalë është i përbërë prej shtatë pjesëve që përshkruan dhe bëhet fjalë për urdhrin e një Sultani turk, i cili jep urdhër arkitektit me emrin Kaurit, për ta rrënuar kishën dhe për ta shndërruar atë në xhami (siç thotë edhe citati në vazhdim) "... që larg, kulmorja e kishës së Shën Sofisë ndriste në diell. Kryqi ishte ende sipër saj. Fytyrat e dinjitarëve ishin të shqetësuara do të hynte vallë sulltani në ngrehinën që mbante shenjen e mallkuar"ⁱⁱ

Dëshira e kamotshme e arkitektit për ta parë kishën më të madhe të botës ishte aq e paarritshme sikurse pavdekësia e njeriut. Në pjesën e parë, autori përshkruan bukurin e rrallë përbrenda kishës më të madhe të botës, duke thënë se dritësimin dhe shkëlqimi i saj, ishte e paparamenduar ndonjëherë, e aq më pak në brendinë e mureve të një kishe ku kishte dritë më të dendur së drita e lirë në qiellin e hapur. Autori këtu personazhin e këtij tregimi me emrin Kauri, e përshkruan me anë të hiperbolës gjendjen

---

ⁱⁱ I. Kadare, Kisha e Shën Sofisë, Tiranë, 1994, f. 81.

---

e tij të rëndë shpirtëror duke thënë: "Në pasqyrën e argjendtë ishte trupi i tij i zbehtë,gati i tejdukshëm,me një ngjyrë midis së bardhës e së dylltës,krejt si midis qiellit dhe tokës ..., nëpër të cilat gati-gati dallohej gjaku që rendte nga veriu në jug nga lindja në perëndim".ⁱⁱⁱ

Andaj, arkitekti me emrin Kauri, nuk e dëshironte rrënimin e saj, ai kishte frikë nga urdhëratë e Sulltanit për rrënimin e kishës. Por, një gjë e tillë do të ndodhte edhe pse padëshirën e tij, Sulltani Mehmeti i dytë dha urdhra për shembjen e kishës së Shën Sofisë. Mirëpo, arkitekti vendos ta tradhton Sulltanin dhe Perandorin e tij në këtë rast, sepse nuk donte ta rrëronte, një gjë kaq madhështore për krejt njerëzimin.

Sulltani kishte për qëllim jo ta rrënon apo ta djeg kishën por, për ta bërë më të bukur siç thoshte vetë, ta kthen në xhami mirëpo, sipas arkitektit ajo nuk bëhej më e bukur se që është dhe që ishte.

Sulltani e kishte zgjedhur arkitektin dëshiroi apo nuk dëshiroi ai ishte i detyruar ta bënte këtë gjë, por ai ishte edhe i nënçmuar dhe përqeshur nga Sulltani (siç thotë edhe citati në vazhdim) "Ti je i vetmi që je në mes ... as i krishterë, as mysliman ... madje kam dëgjuar se je midis ... as burrë as grua..."^{iv}

Shndrinin e kishës me dhunë në xhami njerëzit e mendonin në forma të ndryshme, disa nga ata e kuptuan si ngadhënjim të islamizmit, ndërsa një pjesë tjetër e popullit e shihnin si qëndresë të krishterimit. Por, më gjithë përpjekjen e madhe të Perandorisë Osmane, për ta pushtuar kishën, e për ta shndërruar në një shtëpi të besimit islam kjo gjë ishte e pamundur.

Mirëpo, autori përmes një frymëzimi tragjik sikur e përshkruan fundin (siç thotë në citim) "...së fundi e kishin kuptuar se e gjithë kjo ishte e kotë dhe asgjë s'mund t'i shkulte as dyshimin, as pyetjen nëse të dyja fetë e mbyllura në të njëjtin burg do të jetonin të dyja apo do të vdesin të dyja".^v

Këtu autori i tregimit na rrëfen për kokë dhimbjen e Sulltanit në momentin kur iu ofrua shtyllës së famshme të kishës, e cila i shkaktonte kokë dhimbje e ligështim, ku në mënyrën simbolike autori e jep si dënimin për njeriun keqdashës të kishës. Ndërsa arkitekti i kishës që ishte nën urdhëratë e Perandorisë Osmane ishte i lartësuar për veprimet e tij shpirtërore që i vepronte ndaj dashamirësisë së tij për kishën.

Në këtë tregim, Kadare na rrëfen për dy kultura, për dy besime fetare atë të krishterë dhe atë myslimane, por edhe për popullsinë e ndarë në dyshë, disa të orientuara drejt Azisë e Islamizmit, të tjerat të orientuara drejt Evropës. Një tregim i tillë fuqizon dhe argumenton konvertimin e popullit shqiptar nga besimi krishterë në atë

ⁱⁱⁱ Po aty, f.87.

^{iv} Po aty, f. 85.

^v Po aty, f.92.

mysliman dhe paraqet rrugën reale "sipas autorit" se si janë konvertuar shqiptarët nga besim krishterë në atë mysliman.

Referencat

1. Çausi, Tefik; Shkurtaç, Gjovalin, **Kadareja dhe fjala shqipe**, Tiranë, 2004.
2. Çiraku, Ymer, **Shqyrtime kritike nga historia e letërsisë shqipe**, Tiranë, 2011.
3. Domi, Ornela, **Kadare në psikoanalizë**, Tetovë, 2009.
4. Eco, Umberto, **Si bëhet një punim diplome**, Tiranë, 1997.
5. Isufaj, Viola, **Rikthimi i mitit në veprën e Kadaresë**, Tiranë, 2013.
6. Kadare, Ismail, **Baladë për vdekjen J. G. Vëllimi IX**, Tiranë, 2008.
7. Kadare, Ismail, **Bisedë për brilantet në paditen e dhjetorit**, Tiranë, 2013.
8. Kadare, Ismail, **Fatkeqësia nga Suzana**, Vëllimi II, Tiranë, 2007
9. Kadare, Ismail, **Gjenerali i ushtrisë se vdekur**, Tiranë, 1962.
10. Kadare, Ismail, **I vetmuari**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
11. Kadare, Ismail, **Kënga**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
12. Kadare, Ismail, **Leximi i Hamletit**, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
13. Kadare, Ismail, **Nata e sfinksit**, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
14. Kadare, Ismail, **Në periferi pranë aeroportit**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
15. Kadare, Ismail, **Nudo**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
16. Kadare, Ismail, **Perandori**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
17. Kadare, Ismail, **Prilli i thyer**, Tiranë, 1980.
18. Kadare, Ismail, **Prometeu**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
19. Kadare, Ismail, **Prometheu**, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
20. Kadare, Ismail, **Provokacioni**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
21. Kadare, Ismail, **Që të mbetet diçka nga Ana**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
22. Kadare, Ismail, **Raporti i fshehtë**, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
23. Kadare, Ismail, **Sjellësi i fatkeqësisë**, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
24. Kadare, Ismail, **Stina dimërore e kafe "Rivierës"**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
25. Kadare, Ismail, **Treni dimëror i linjë së largët**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
26. Kadare, Ismail, **Vjedhja e gjumit mbretëror**, 2012.
27. Kadare, Ismail, **Vjedhja e gjumit mbretëror**, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
28. Qosja, Rexhep, **Tri mënyrat të shkrimit shqip**, Prishtinë, 2004.
29. Shala, Kujtim, **Acta Albanica (Qarku letrar i Prishtinës)**, Prishtinë, 2009.

30. Shala, Kujtim, **Kosova; Thema e topoi**, SNGJLKSH, Prishtinë, 2008.
31. Shala, Kujtim, **Letrat e Antonit**, Filologji nr. 12, Prishtinë, f. 175.
32. Shala, Kujtim, **Prolepsa**, Prishtinë, 2011.
33. Shala, Kujtim, **Shekulli i romanit shqiptar**, SNGJLKSH, Prishtinë, 2009, f.403.
34. Shala, Kujtim, **Vox-i i Anton Pashkut**, Prishtinë, 2002.
35. Shema, Isak, **Versionet e poezisë se Ismail Kadaresë**, SNGJLKSH, Prishtinë, 2010, f. 235.
36. Sinani, Shaban, **Një dosje për Kadarenë**, Tiranë, 2005.
37. Vinca, Agim, **Arti i reagimit**, Prishtinë, 2011.
38. Vinca, Agim, **Orët e poezisë**, Prishtinë, 2010.
39. Vinca, Agim, **Poetika e fjalë**, Tetovë, 2010.
40. Vinca, Agim, **Vepra letrare e Ismail Kadaresë dhe recitimi i saj**; Filologji, Prishtinë, 1998, f.15.
41. Millaku, Shkelqim, The contrast of Direct Object between Albanian and English language ISSN: 2454-1362, <http://www.onlinejournal.in> - <http://imperialjournals.com/index.php/IJIR/article/view/1320/1270>
<http://www.onlinejournal.in/IJIRV2I7/253.pdf> Imperial Journal of Interdisciplinary Research, Dubai, 2016.
42. Millaku, Shkelqim The contrast of the gender between Albanian and English language, International Journal of Thales Educational Sciences (THEDS) ISSN (print): 2149-5130 - http://media.wix.com/ugd/d4d001_2582d04ef0264786b60ca6e76227ebc3.pdf
1-15; Vol.2, No.1, Turqi, 2016
43. Millaku, Shkelqim, 2015, The Compound Nouns, https://www.academia.edu/6091482/The_Compound_Nouns
44. Millaku, Shkelqim, 2016, The Noun Phrases, Anglisticum Journal, <http://www.anglisticum.mk/index.php/Anglisticum/article/viewFile/580/647>
45. Millaku, Shkelqim; Xhevahire Topanica-Millaku, European Journal of English Language ..., 2016 - oapub.org, The Gender Of Countable And Uncountable Nouns, <http://www.oapub.org/edu/index.php/ejel/article/view/295>
46. Millaku, Shkelqim; Xhevahire Topanica-Millaku, The contrast and the function of the gender between Albanian to English language, European Journal of English language teaching, ISSN 2501 7136, <http://www.oapub.org/edu/index.php/ejel/article/view/829>
47. Millaku, Shkelqim, 2015, The Direct Object, Anglisticum Journal,

- <http://anglisticum.mk/index.php/Anglisticum/article/view/233> Retrieved on February 17, 2016.
48. Millaku, Shkelqim, 2015, The Genitive, Anglisticum Journal
<http://www.anglisticum.mk/index.php/Anglisticum/article/view/156>
Retrieved on February 17, 2016
<http://aasee.eu/anglisticum.mk/index.php/Anglisticum/article/view/1218>
49. Millaku, Shkelqim, The Function Of Noun Phrases Between Albanian And English, The 2016 WEI International Academic Conference Proceedings Vienna, Austria:
<http://www.westeasinstitute.com/wp-content/uploads/2016/05/Shkelqim-Millaku.pdf>

Xhevahire Topanica
THE INNOVATION OF STORIES
“CHURCH OF ST. SOPHIA”
BY ISMAIL KADARE

Creative Commons licensing terms

Author(s) will retain the copyright of their published articles agreeing that a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) terms will be applied to their work. Under the terms of this license, no permission is required from the author(s) or publisher for members of the community to copy, distribute, transmit or adapt the article content, providing a proper, prominent and unambiguous attribution to the authors in a manner that makes clear that the materials are being reused under permission of a Creative Commons License. Views, opinions and conclusions expressed in this research article are views, opinions and conclusions of the author(s). Open Access Publishing Group and European Journal of Social Sciences Studies shall not be responsible or answerable for any loss, damage or liability caused in relation to/arising out of conflicts of interest, copyright violations and inappropriate or inaccurate use of any kind content related or integrated into the research work. All the published works are meeting the Open Access Publishing requirements and can be freely accessed, shared, modified, distributed and used in educational, commercial and non-commercial purposes under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).